

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0630204 Tomtas

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom nätverket av områden säkerställs naturvärden inför framtiden. Varje land är skyldigt att bevara värdena i sina utpekade områden. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska finnas en bevarandeplan (eller skötselplan) med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplanen fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den är ett så kallat "levande dokument". Det gör det möjligt för alla att bidra med ny kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument, för formell reglering av t ex skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Reglerna enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller i Natura 2000-områden.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtyper och arter i ett enskilt område finns i kartverktyget Skyddad natur. Gå in på Naturvårdsverkets hemsida och sök på "kartverktyget skyddad natur". När du kommit in i kartverktyget så söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

Karta över naturtyper hittas efter sökning av område, gå till fliken Kartskikt, avmarkera allt och under Naturtypskarteringar lägg till Natura naturtypskartan (NNK) och välj Naturtyper (ytor), Naturtyper (linje) och Naturtyper (punkter).

Det går också att ladda ner naturtypskartan som shapefiler på följande adress: <http://gis-services.metria.se/nvfeed/atom/nnk.xml>

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0630204 Tomtas

Kommun: Bollnäs

Områdets totala areal: 0,19 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-02-17

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2005-08-12

Markägarförhållanden:

Privat.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2000-07-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6410 - Fuktängar

6510 - Slätterängar i låglandet

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden:

Områdets artrika gräsmarkerna vilka bl.a. utgör växtplats för den sällsynta och hotade örten fältgentiana.

Motivering:

Slätterängen i Tomtas har ett högt bevarandevärde p.g.a. den artrika ängsflora och den långa historien av hävd.

Prioriterade åtgärder:

Slätter av gräsmarkerna.

Beskrivning av området

Tomtas ligger i byn Vittsjön några kilometer nordväst om Gruvberget i Bollnäs södra finnskog. Enligt uppgift är detta platsen för den första bosättningen i byn. Natura 2000-området utgörs av en hackslåttyta som omges av skog. Platsen ligger 350 m ö.h. med milsvid utsikt över skogslandskapet. Vegetationen utgörs främst av gräshed av rödventyp med inslag av friskäng av skogsnävatyp och lågstarrfuktäng. Marken har slagits sedan mycket lång tid tillbaka men på mitten av 1960-talet upphörde hävden och granskog planterades. 1990 restaurerades marken och slåttern återupptogs 1991. Trots detta uppehåll i hävden finns en mycket artrik ängsflora kvar, kanske p.g.a. att marken delvis hållits öppen genom en kraftledningsgata i den södra delen av området. I området finns en husgrund och två odlingsrösen som minner om äldre tiders markanvändning.

I området finns ett stort antal arter som indikerar långvarig hävd, exempelvis fältgentiana, kattfot, Jungfru Marie nycklar, brudsporre, tvåblad, stagg, slätterblomma, nattviol, ormrot, dvärglumner, pillerstarr, ängsskallra, liten blåklocka och ängsvaxskivling.

Vid en inventering av fältgentiana i Hälsingland 2016 fördes fältgentianorna vid Tomtas både till de tidigblommande- och senblommande varieteterna (tidig fältgentiana, *Gentianella campestris* var. *suecica* respektive sen fältgentiana, *Gentianella campestris* var. *campestris*) med en blomningstid kring början av juli och början av augusti. Vid inventeringstillfället påträffades 1550 blommande eller överblommande plantor, vilket gör lokalen till den individrikaste i länet. Här finns rikligt av både tidig- och sen fältgentiana. Några hundra meter SO-ut finns dessutom ytterligare två närliggande lokaler med fältgentiana vilka tillsammans hyser ytterligare över femhundra plantor. Området har på senare år skötts med en sen slätter, kring slutet av augusti.

Vad kan påverka negativt

Vid beskrivandet av sådant som kan skada de utpekade naturvärdena i ett område kan endast nu kända problem belysas. Det är viktigt att ha i åtanke att nya hot troligen kommer att identifieras i framtiden. De hot som är av global karaktär t.ex. klimatförändringar och atmosfäriskt spridna miljöbelastningar kan inte lösas genom skydd eller skötselåtgärder.

Att en åtgärd är angiven som hot gör att man ska vara extra uppmärksam. Åtgärden kan vara tillståndspliktig. Hur och var i området åtgärden utförs och vilken hänsyn som tas kan vara avgörande för om åtgärden påverkar området på ett betydande sätt eller inte, d.v.s. är tillståndspliktig eller inte.

För respektive naturtyp listas exempel på åtgärder som skulle kunna innebära en negativ påverkan.

Bevarandeåtgärder

Området sköts med hjälp av miljöersättning för skötsel av betesmarker och slätterängar med särskilda värden.

Skötseln regleras i en av Länsstyrelsen framtagen åtagandeplan för miljöersättning för betesmarker och slätterängar. Åtagandeplaner gäller under 5-årsperioder. Enligt den aktuella åtagandeplanen framgår bl.a. att:

- Användning av växtskyddsmedel, gödsling, jordbearbetning, göra insådd, bedriva täkt av sten eller jord, genomföra åtgärder som riskerar att skada fornlämningar eller värdefulla landskapselement eller andra åtgärder som kan skada natur- och kulturvärden ej är tillåtet.
- Igenväxning av träd och buskar ska hållas borta under hela åtagandeperioden.

- Marken ska skötas varje år så att det inte blir någon skadlig ansamling av förna.
- Slåttern ska ske mellan 15 juli och 31 augusti.
- Ängen ska slås med lie eller motormanuell minislåtterbalk. Högst 25 procent av marken får slås med traktor och slåtterbalk.

Bevarandetillstånd

Området som helhet bedöms ha goda förutsättningar för att uppnå gynnsamt bevarandetillstånd. Marken är välhävdad och ogödslad vilket innebär goda förutsättningar för att de för naturtyperna karakteristiska arterna ska finnas kvar eller öka i antal.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6410 - Fuktängar

Areal: 0,037 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Definition av naturtypen:

Hävdpräglade fuktängar med blååtäl eller starr nedanför trädgränsen. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter ska finnas.

Två undertyper finns:

6410 a) Fuktängar på neutrala till alkaliska, kalkrika jordar med ett varierande vatteninnehåll, ofta relativt artrika. Här ingår bl.a. "kalkfuktängen".

6410 b) Fuktängar på surare jordar, ibland torvrika, med blååtäl, tåg- och starrarter. Typen varierar beroende på hävd och hävdintensitet.

Karakteristiska arter: Svarthö, darrgräs, slankstarr, knagglestarr, ängsstarr, hundstarr, hirsstarr, loppstarr, sumpmåra, humleblomster, krissla, knapptåg, trådtåg, vildlin, stor kärringtand, blååtäl, slätterblomma, rosettjungfrulin, blodrot, majviva, blodtopp, älväxing, klöverärt, odon, mossviol och strandviol.

Mer information om Natura 2000 och Natura 2000-naturtyper- och arter finns på Naturvårdsverkets hemsida.

Bevarandemål

Utbredningen av fuktängar är minst 0,037 ha. Ängarna har en öppen karaktär och saknar busk- och trädvegetation av igenväxningstyp. Marken har en naturlig näringsstatus och är inte negativt påverkad av t.ex. konstgödning. Vegetationen hyser hävdpräglade arter och har en för naturtypen naturlig artsammansättning. Marken har en naturlig hydrologi. Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arterna sker.

Negativ påverkan

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.

- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.

- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.

- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt. Risken för överbete är dock inte lika stor i fuktiga marker som i torra.

- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.

- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.

- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- Kväveläckage från angränsande marker påverkar floran negativt.
- Dräneringar som torkar ut naturtypen.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Bevarandeåtgärder

Fortsatt kontinuerlig slåtter av gräsmarkerna. Bortröjning av eventuell träd- och buskvegetation av igenväxningstyp.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

6510 - Slätterängar i låglandet

Areal: 0,07 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Definition av naturtypen:

Artrika, torra–friska, hävdpräglade ängar i Götaland samt under högsta kustlinjen i Svealand och Norrland. Naturtypen har utvecklats genom lång kontinuitet av slätterängsskötsel (och ofta även använts som betesmark på senare tid), men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter ska finnas.

Karakteristiska arter: Blåsuga, vårbrodd, ormröt, darrgräs, stor blåklocka, vårstarr, hirsstarr, loppstarr, rödklint, brudborste, klasefibbla, skogsnyckar, Jungfru Marie nycklar, Adam och Eva, vanlig ögontröst, ängsgentiana, fältgentiana, brudsporre, slätterfibbla, sommarfibbla, prästkrage, tvåblad, korskovall, flugblomster, nattviol, rosettjungfrulin, jungfrulin, vårfingerört, majviva, gullviva, ängsskallra, höskallra, blodtopp, svinrot, ängsskära, ängsvädd och backklöver.

Bevarandemål

Arealen av naturtypen slätterängar i låglandet ska vara minst 0,07 ha. Markvegetationen är tydligt präglad av slätter med bortförsl av hö (ingen skadlig förnaansamling etc.) och har en för naturtypen naturlig artsammansättning. Det råder en naturlig näringsstatus vid ängen (som ej är gödningspåverkad). Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de för naturtypen typiska arterna sker.

Negativ påverkan

- Minskad eller utebliven slätter och röjning av igenväxningsvegetation kan på sikt leda till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Utebliven höbärgning leder till förnaansamling med utarmning av den hävdgynnade floran och faunan som följd.
- Årlig slätter vid fel tidpunkt, t.ex. för tidigt på säsongen när växterna ännu inte hinner sätta frö, leder med tiden till utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.

- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Bevarandeåtgärder

Fortsatt kontinuerlig slåtter av gräsmarkerna. Bortröjning av eventuell träd- och buskvegetation av igenväxningstyp. För att gynna fältgentianorna kan följande hänsyn övervägas:

Tidig fältgentiana, slåtter:

- För fältgentianorna är det viktigt att slåttern sker vid rätt tidpunkt. För tidig fältgentiana är det viktigt att slåttern sker efter blomning, när de flesta blomstänglarna hunnit nå frömognad. Eventuellt efterbete vid tidigblommande populationer kan ske när som helst efter slåttern eftersom fröna då redan släppts.
- Ett för tjockt förnalager missgynnar etableringen av groddplantor. Förnatjockleken bör vara 1-3 cm för att groddplantorna ska kunna etablera sig. Om hävden inte räcker till för att hålla nere förnalagrets tjocklek kan t.ex. vårräfsning eller ett sent efterbete vara lämpliga åtgärder att sätta in. Eventuell vårrefsning måste ske i god tid innan vegetationen börja växa.
- Hävden bör inte vara senare än nödvändigt, för att inte begränsa rosetternas tillväxt genom att skuggande vegetation är utbredd under senare delen av sommaren (små rosetter ger små plantor med låg fröproduktion).
- Fröspridningen kan förbättras avsevärt om att en traditionell höhantering används, där höet torkas innan det transporteras bort. Fröna rasar då lättare ur de mogna kapslarna samt har bättre chanser att spridas över större avstånd.

Sen fältgentiana, slåtter:

- För fältgentianorna är det viktigt att slåttern sker vid rätt tidpunkt. För sen fältgentiana bör den ske antingen efter blomning, när de flesta blomstänglarna hunnit nå frömognad eller 4-5 veckor innan blomning (för att kompenstationstillväxten efter slåttern ska hinna fungera). Eventuellt efterbete vid senblommande populationer som slagits innan blomningen bör antingen påbörjas efter fruktmognad eller vara mycket måttligt.
- Ett för tjockt förnalager missgynnar etableringen av groddplantor. Förnatjockleken bör vara 1-3 cm för att groddplantorna ska kunna etablera sig. Om hävden inte räcker till för att hålla nere förnalagrets tjocklek kan t.ex. vårräfsning eller ett sent efterbete vara lämpliga åtgärder att sätta in. Eventuell vårrefsning måste ske i god tid innan vegetationen börja växa.
- Hävden bör inte vara senare än nödvändigt, för att inte begränsa rosetternas tillväxt genom att skuggande vegetation är utbredd under senare delen av sommaren (små rosetter ger små plantor med låg fröproduktion).
- Fröspridningen kan förbättras avsevärt om att en traditionell höhantering används, där höet torkas innan det transporteras bort. Fröna rasar då lättare ur de mogna kapslarna samt har bättre chanser att spridas över större avstånd.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt.

Dokumentation

Andersson, M. (2016). Inventering av fältgentiana i Hälsingland: Utfört av Magnus Andersson på uppdrag av länsstyrelsen i Gävleborg 2016. Foran.

ArtDatabanken. (2016). Artportalen: Rapportsystemet för växter, djur och svampar. Artdatabanken SLU, Uppsala. <https://www.artportalen.se/> [2016-08-19]

Länsstyrelsen i Gävleborg. (2005). Bevarandeplan Natura 2000: Tomtas. Dnr 511-7890-05, 00-001-064

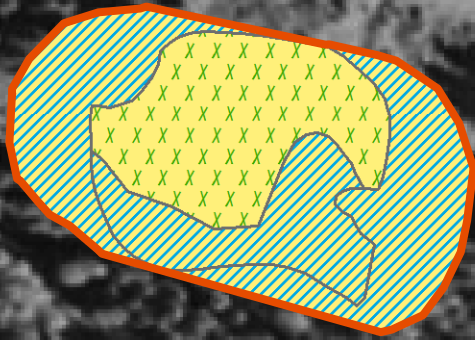
Naturvårdsverket. (2015). Åtgärdsprogram för fältgentianor i naturliga fodermarker, 2015-2019. Rapport 6681.

Naturvårdsverket. (2017). Natura 2000 i Sverige. <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Skyddade-omraden/Natura-2000/> [2017-01-04]

Bilagor

Karta.

Tomtas

1:1 000

Tomtas

Legend

- 6410 - Fuktängar
- 6510 - Slätterängar i låglandet
- Natura 2000-område